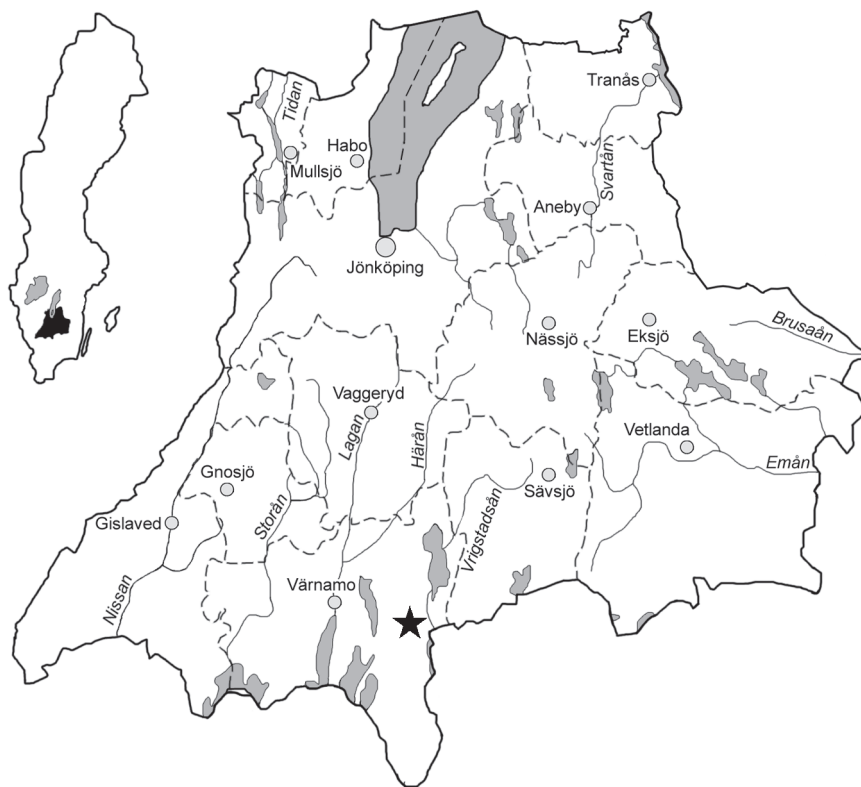

Gällaryds kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med
tillgänglighetsanpassning.
Gällaryds socken i Värnamo kommun,
Jönköpings län, Växjö stift

Rapport: Margareta Olsson. Foto: Anders Franzén och Margareta Olsson
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2013

1. ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Antikvarisk kontrollant Anders Franzén	Rapportförfattare Margareta Olsson	Dnr. 71/2011, 254/2012	Lst./Kommun dnr. 433-5938-10, 433-3682-12	Slutbesiktning utförd 2012-11-29
Fastighetsbeteckning/Populärnamn Gällaryds kyrka		Beslut enligt ☒ Lagen om kulturminnen m.m. ☐ Förordningen om bidrag till kulturmiljövård ☐ Plan- och bygglagen		
Län Jönköpings	Kommun Voxtorp			
Stadsdel/Trakt	Socken/Församling Gällaryd	Fastighetsägare/Adressuppgifter Voxtorps kyrkliga samfällighet Box 1 330 15 BOR		
Ekonomisk karta Gällaryd 5E 6b, Gimmarp 5E 7b	Koordinat x	Koordinat y		

2. BAKGRUND (bakgrundsbeskrivning, historik)

Gällaryds kyrka uppfördes 1782-86 efter ritningar av Thure Wennberg på Överintendentsämbetet. Ritningarna utgick från ett förslag från Georg Silfversparre som bearbetades av ÖIA. Alseda kyrka verkar ha stått som förebild, då dessa har stora likheter. Exteriören är mycket välbevarad och en god representant för det gustavianska kyrkobygandet på landsbygden. Interiören har visserligen ändrats i stor omfattning sedan uppförandet, men har idag ett till stora delar återskapat rent och tydligt nyklassiskt uttryck. Under 1900-talet har tre större renoveringar genomförts, varav de två senare försökt dölja spåren av den första. Stora delar av inredningen är från 1900-talet, utom predikstolen av Sven Nilsson Morin som är samtida med kyrkan. Interiören präglas i stor utsträckning av färgsättningen i blåa nyanser som härrör från 1983-års renovering.

Bänkinredningen har varit föremål för fler förändringar under 1900-talet. Vid den invändiga renoveringen 1908 erhöll kyrkorummet en ny öppen bänkinredning med sidogångar samt en fullt utbildad tvärgång. 1780-talets planlösning omfattade enbart en sydlig tvärgång. Samtidigt gjordes de äldre bänkkfronterna om till bröstpanel längs ytterväggarna. På 1940-talet återställdes de slutna bänkkvarteren och målades i brun träådring med marmorade spegelfält i beige och grått. I samband med att man 1983 ville skapa en större öppen yta under läktaren i kyrkorummets bakre del valde man att slå samman bänkkvarteren, vilket innebar att tvärgången helt slopades, alltså även den framför sydentrén. Ytterporten vid sydentrén sattes igen genom att dörrbladens lås- och öppningsbeslag togs bort och insidan spikades för med skivor och isolering. Samtidigt täckmålades bänkinredning och försågs med en roströd marmorering i väggfälten.

De nu vidtagna åtgärderna syftade till att förbättra tillgängligheten för rörelsehindrade till kyrkan.

3. ÅTGÄRD

Period/år	Arkitekt	Entreprenör/Hantverkare	Byggherre
2012	Ingvar Selse	Snickare Eber Lindqvist Målarästare Tommy Spjuth, Gällaryd Markarbeten i egen regi	Voxtorps kyrkliga samfällighet
Berörd byggnadsdel	Tillstånd före renovering	Vidtagna åtgärder (med angivande av material, metoder, avvikelser från program)	
Markytor och gångar vid väst- och sydentrén.	Tillgängligheten till kyrkan är begränsad. Västra huvudentrén trappa saknar ramp och sydentrén är igenbomrad. Kyrkogården har sedvanliga grusgångar med mörkgrå singel medan platsen framför kyrkans västentré har en regelbunden beläggning av kluven kalksten, typisk för 1940-talet. Framför sydentrén finns en äldre trappsten av röd granit, vilken	Södra entrén togs åter i bruk för att bli kyrkans tillgänglighetsanpassade ingång. Härigenom slapp man en lång sväranpassad ramp vid huvudentrén. Befintlig trappsten lyftes upp några centimeter, i nivå med dörrpartiets tröskel. Omgivande markytor höjdes så att de kom att möta trappstenens ovkant och från denna bilda en svagt sluttande ramp, med en maximalt tillåten lutning på 1/12. I anslutning till tröskeln lades en smal aluminiumplåt utvändigt och en kil i ek invändigt.	

	mycket väl kan vara samtida med kyrkan.	Hela markytan mellan tornets västfasad och den västra kyrkogårdsmuren belades med gråa granitplattor med sågad yta. Befintlig kalkstensbeläggning var ojämn till följd av tjälskottsförskjutningar och frostspjälkad yta och dömdes därför ut ur funktionellt hänseende. För att skapa ett visst liv av oregelbundenhet i beläggningen av annars rektangulära plattor lades de i varierande storlekar.
Port i sydentrén	Entré med rundbågig öppning. Port med två dörrblad och panelbeklädnad med snedställda romber. Porten nytillverkades sannolikt 1938. Stolpgångjärn av tidig 1900-talsmodell. Dörren saknar öppningsbeslag och är igenspikad med skivor och isolering på insidan.	Till sydentrén lades en 120 cm bred gång med samma stenbeläggning. Gången förlades i ett stråk så att den hamnade utanför entréns trappsten och på så sätt utökades viloplanet till erforderlig yta framför entrén. Även i gången lades plattorna i varierande storlekar.
Bänkinredning	Sluten bänkinredning utan tvärgång. Inredningens bänkar och fronter är från 1908 medan dörrar och sidostycken nytillverkades 1944-45. Bänkskärmar och dörrar har smala, tätt sittande spegelfält. Ramverk och krönlist är täckmålade i ljus blågrått medan dörrarnas spegelfält har marmorering i rostrött och gult med förgylld inramning. I skärmarnas fronter är spegelfälten däremot täckmålade i mörkare blå nyans med förgyllt listverk.	På grund av att befintlig pardörr inte var förenlig med tillgänglighetskraven ersattes den med en ny enkeldörr. En dörr av trä med något mindre mått specialtillverkades av Dörr & portbolaget, Vittaryd. Dörren har samma typ av gångjärns beslag som tidigare men av praktiska skäl endast hängd den östra karmen. Dörren har försetts med likande panel som sin föregångare samt ett nytt handtag i oxiderad mässing. Dörren målades i tre strykningar med linoljefärg i samma blåa kulör som tidigare. Även vindfångets innerdörrar, vilka hade kvar sin färgsättning från 1940-talet, målades i kyrkorummets blåtonade täckmålning. Ytter- och inredörrar försågs med tätningslister. En ny belysningsarmatur, sattes upp i vindfånget.
		Tvärgången genom det södra bänkkvarteret återställdes. De två bänkraderna framför sydentrén togs bort och förvaras i kyrkan. Psalmhylla och fotstöd på kvarvarande bänk i främre kvarteret demonterades. Det främre kvarteret slöts åter mot tvärgången med en äldre bänkskärm som tillvaratagits på tornvinden. Bänkskärmen kompletterades med en nytillverkad överliggare, lika övriga. Däremot valde man av utrymmesskäl att inte sluta det bakre kvarteret. Här lät man bänken vätta mot gången. Den nya bänkfronten målades av dekorationsmålare i samma färgställning, marmorering och förgyllning som befintlig bänkinredning.

4. KOMMENTARER (erfarenheter, kritisk granskning)

Att återuppta den södra tvärgången innebar i viss mån ett återställande av kyrkorummets ursprungliga planlösning. Eftersom hela bänkinredningen flyttades vid renoveringen 1983 kom tvärgången nu inte att hamna rakt framför sydentrén och den erhöll inte heller samma bredd utan blev något (ca 70 cm) bredare.

Stenbeläggningen framkyrkan fick en väl perfekt och stram karaktär med tanke den historiska miljön. Med råkilde granitplattor med krysshamrad yta.

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

Datum: 2013-03-17

Underskrift: Margareta Olsson

Ovan: Sydfasaden inför arbetena.
 Vänster: Sydingången.
 Nedan: Kyrkorummets södra bänk-
 kvarter. Tvärgången framför syd-
 entrén försvann vid renoveringen
 1983.

Ovan: Jutsering av trappsten.
Höger och nedan: Sydingången efter att trappstenens höjd justerats,
gångvägen stenbelagts och ytterdörren bytts.

Ovan, höger och nedan: Den nya stenbeläggningen.

Nedan och till höger: Den nya tvärgången med återskapad bänkskärm.

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Byggnadsvårdsrapport 2013:35
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM